

Κώστας Δ. Ντίνας
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η ελληνική γλώσσα στον 21^ο αιώνα. Πώς (επανα)τίθεται το δίλημμα: 'Ξενηλασία ή ισοτέλεια;'

Προεισαγωγικά

Κυρίες και κύριοι σύνεδροι,

"Το Συντακτικόν του Αχιλλέως Τζαρτζάνου είναι το πρώτον εις το είδος του. Συντακτικόν πλήρες της Νέας Ελληνικής ουδέ εις προ του Τζαρτζάνου επιχείρησε. Δεν δύναται άρα περί αυτού να λεχθή το παλαιόν λόγιον 'έτερος εξ ετέρου σοφός'. Και αληθώς μετά πολλής φιλοπονίας και αγάπης συνήγαγε και κατέταξε μεθοδικώς το υλικόν της νέας συντάξεως, ούτω δε κατέστησεν δυνατήν την περί αυτής ιστορικήν και επιστημονικήν έρευναν". Με τα λόγια αυτά παρουσίασε στην Ακαδημία Αθηνών το μνημειώδες και αξεπέραστο μέχρι σήμερα έργο του Αχιλλέα Τζάρτζανου "Νεοελληνική Σύνταξις (1928)" ο πρύτανης των ελλήνων γλωσσολόγων Γεώργιος Χατζηδάκις. Θα μου επιτρέψετε με τα λόγια αυτά να αποτίσω και εγώ, ο ελάχιστος των γλωσσολόγων, με την ευκαιρία της παρουσίας μου στη γενέτειρά του τον ελάχιστο φόρο τιμής και ευγνωμοσύνης στον άνθρωπο και επιστήμονα Αχιλλέα Τζάρτζανο για όσα έκανε για την ελληνική γλώσσα, και στην κοινή της μορφή αλλά και στα ιδιώματά της.

Εισαγωγικά

Μιλώντας για την ελληνική γλώσσα στον 21^ο αιώνα δε μπορεί κανείς παρά να αναγνωρίσει ότι σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, λόγω της απίστευτα μεγάλης για άλλες εποχές κινητικότητας των ανθρώπων και της τεράστιας εξάπλωσης της τεχνολογίας, οι γλώσσες βρίσκονται πολύ πιο κοντά η μία με την άλλη, με αποτέλεσμα να προκαλούν αλλά και να υφίστανται μεταβολές. Ως πολιτισμικά προϊόντα άλλωστε οι γλώσσες είναι αποτέλεσμα ώσμωσης διαφόρων πολιτισμών και κοινωνιών που για συγκεκριμένους κοινωνικούς, πολιτιστικούς ή οικονομικούς λόγους συνυπήρξαν για κάποιο χρονικό διάστημα. Τα αποτελέσματα αυτής της συνύπαρξης πιστοποιούνται από τους ποικίλους αμοιβαίους δανεισμούς μεταξύ των γλωσσών αυτών. Η περιοχή της γλώσσας, όμως, όπου το φαινόμενο του δανεισμού είναι ιδιαίτερα εμφανές και πιο άμεσα παρατηρήσιμο είναι το λεξιλόγιο. Οι λέξεις "ταξιδεύουν" ανάμεσα στις γλώσσες με μεγαλύτερη ευκολία από ό,τι τα άλλα στοιχεία της γλώσσας με συνέπεια ο λεξιλογικός

δανεισμός να καθιστά εμφανή τη δια-γλωσσική επίδραση ακόμα και σε μη ειδικούς περί τα γλωσσικά πράγματα.

Από την άλλη πλευρά το αίτημα της "καθαρότητας" της γλώσσας, όπως και των άλλων πολιτιστικών αγαθών, άρα του καθαρισμού και της απαλλαγής τους από οτιδήποτε θεωρείται "ξένο" στοιχείο, είναι διαρκές και τίθεται από πολλές πλευρές, αν και για διαφορετικούς λόγους. Το αίτημα μάλιστα αυτό έλαβε κατά καιρούς και έντονες πολιτικοϊδεολογικές διαστάσεις.

Στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσω να θίξω κάποια ζητήματα σχετικά: με τον (λεξιλογικό κυρίως) δανεισμό της ελληνικής γλώσσας σήμερα αλλά και παλιότερα· με τη στάση που τηρήθηκε και τηρείται σχετικά με το θέμα αυτό· στη σημερινή πραγματικότητα και στις διαφαινόμενες προοπτικές.

Αφορμή για την ανακοίνωση αυτή υπήρξε, όπως προκύπτει και από τον τίτλο της, η εργασία του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1963. Άπαντα, Α', Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη) *"Ξενηλασία ή ισοτέλεια; Μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής"*. Η ψύχραιμη και αποστασιοποιημένη χρονικά ματιά του μεγάλου μας γλωσσολόγου θα μας βοηθήσει να δούμε το μέγεθος του "προβλήματος" της παρουσίας των ξένων λέξεων στην ελληνική γλώσσα, παλιότερα αλλά και σήμερα.

Ο Τριανταφυλλίδης και το ερώτημα "Ξενηλασία ή ισοτέλεια;"

Στη διεξοδική αυτή εργασία ο συγγραφέας, ο δεύτερος μεγάλος γλωσσολόγος του 20^{ού} αιώνα, ο οποίος συμπλήρωσε με τη "Γραμματική" του την κωδικοποίηση της νέας ελληνικής γλώσσας, αναφέρεται στην *"κατά της γλώσσης μας κατηγορίαν ότι είναι ανάμεικτος με πολλές ξένες λέξεις"* (Τριανταφυλλίδης 1963:7).

Η άποψη του Τριανταφυλλίδη για τον γλωσσικό δανεισμό προδίδεται ήδη από το μόντο το οποίο προτάσσεται της εργασίας και το οποίο δανείζεται ο συγγραφέας από τα "Ακαδημεικά Αναγνώσματα" του Γεωργίου Χατζιδάκι: *"Η ανάμειξις των γλωσσών, η μετάβασις λέξεων από γλώσσης ή διαλέκτου εις άλλην, ο σχηματισμός γραπτής γλώσσης, ... η ανάμειξις αυτής μετ' άλλων στοιχείων, διαλεκτικών, αρχαιοτέρων ή ξένων, ταύτα πάντα είναι φαινόμενα αναπόσπαστα από πάσης γλώσσης, μάλιστα έθνους πεπολιτισμένου"* (σ. 7). Είναι σαφές από το απόσπασμα αυτό ότι Χατζιδάκις και Τριανταφυλλίδης θεωρούν τον λεξιλογικό δανεισμό όχι μόνο φυσικό αλλά ενδεχομένως και αναγκαίο για ένα *"έθνος πεπολιτισμένον"*. Ο Τριανταφυλλίδης δε (σ. 124) θεωρεί ότι όλη η πολεμική που δεχόταν στην εποχή του οι ξένες λέξεις δεν είναι παρά ένας *"καβγάς*

για το πάπλωμα". Η κύρια αιτία του πολέμου δεν είναι επειδή είναι ξένες, αλλά επειδή "αποτελούν μέρος της λαλουμένης γλώσσας".

Μεταφέρω από το κυρίως σώμα του έργου του κάποιες από τις θέσεις που διατυπώνονται, τις οποίες στη συνέχεια θα προσπαθήσω να προβάλλω στο σήμερα.

Ο συγγραφέας απενοχοποιώντας εξαρχής τον λεξιλογικό δανεισμό ισχυρίζεται ότι "είναι εκ των αβασμιωτέρων η μομφή ότι αι ξέναί λέξεις διαφθείρουν την γλώσσαν, καθ' όσον αυτά επιδρούν ελάχιστα εις την ουσίαν, την φύσιν της γλώσσας και δεν επηρεάζουν καθόλου τον οργανισμόν της, διά τον οποίον το λεξικόν έχει όλως διόλου δευτερεύουσαν σημασίαν" (σ. 7). Πράγματι την άποψη αυτή συμμερίζονται παλαιοί και νεότεροι γλωσσολόγοι. Αναφέρω ενδεικτικά τις απόψεις του Γιάννη Ψυχάρη απ' τους παλιούς και του καθηγητή μου Μιχάλη Σετάτου από τους νεότερους. Λέει ο Ψυχάρης (Ρόδα και Μήλα 1:137, στο Τριανταφυλλίδη 1963:7): "Η γλώσσα θα είταν ξένη, αν οι ξένες λέξεις δεν κλίνονταν. Άμα κλίνονται, θα πει πως έγιναν γραικικές· με λέξεις ξένης παραγωγής η γλώσσα δε χάνει το χαρακτήρα της και μνήσκει πάντοτε η ίδια". Κι ο Σετάτος (1971:26) συμπληρώνει: "Ο δανεισμός, αυθόρμητος ή προσχεδιασμένος, αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες επιδράσεις που μπορεί να δεχτεί μια γλώσσα. Για να επιτύχουμε ανετότερη επικοινωνία, τροποποιούμε συνεχώς τα φωνολογικά και γραμματικά συστήματά μας, το λεξιλόγιό μας προς την ομιλία των συνεργατών μας".

Στη συνέχεια της εργασίας του ο Τριανταφυλλίδης (1963:10) εξετάζει τη μορφή που έχουν στη γλώσσα μας οι ξένες λέξεις, και πιο συγκεκριμένα βλέπει ζητήματα όπως: διέσωσαν οι ξένες λέξεις τον ξενικό τους χαρακτήρα ή εξομοιώθηκαν με τις γνήσιες ελληνικές, πόσο βαθιά εισχώρησαν "εις την ψυχήν του έθνους" και κατά πόσο η "εκβολή" τους είναι δυνατή ή σκόπιμη;

Όσο για το δυνατόν ή όχι της "εκβολής" και αντικατάστασης των ξένων λέξεων που από χρόνια, από αιώνες μερικές φορές, είναι πάγκοινες και άρρηκτα συνδεδεμένες με τον ενδιαθέτο λόγο των ομιλητών, διατυπώνει το ρητορικό ερώτημα: "είναι δυνατόν να επιδιωχθεί αποτελεσματικώς η αντικατάστασις λέξεων καθώς **τενεκές, ντουλάπ, σπίτι, ομπρέλα, κάλτσες, ζέστη, νερό**¹; υπάρχει ελπίς να εκλείψουν από τον προφορικό λόγον το **μπαλκόνι, το ρουσφέτι, το γλέντι και η κοροϊδία**"; Και λίγο πιο κάτω (σ. 31), με

¹ σύμφωνα με προηγούμενο ορισμό (Τριανταφυλλίδη 1963:12), "λέξεις ξέναί είναι όσαι εισήχθησαν εις χρήσιν ληφθείσαι ουχί εξ αυτής της εγχωρίου γλώσσας αλλά έξωθεν, αδιάφορον αν εκ ζώσης γλώσσας ή μη, αν εκ συγγενούς ή μη, αν εκ της αρχαιοτέρας φάσεως της γλώσσας ή εκ των διαλέκτων".

αρκετή δόση ειρωνείας για εκείνους που "τυφλούμενοι περί το φιλούμενον" επιθυμούν να φύγουν οι ξένες λέξεις, λέει: "Ελπίζουν ότι έπειτα από ολίγον καιρόν δεν θα έχωμεν πλέον **σπίτια με πόρτες, κάμαρες, τούβλα, τζάκια, κελάρια, σκάλες, σκαλίτσες, σκαλοπάτια, αλλά οικίας, θύρας, δωμάτια, οπιάς πλίνθους, εστίας, κλίμακας, βαθμίδας** και θεωρούν πρόσκαιρα τις **κάβες, τα καλοριφέρ, τις σερβάντες, τις εταζέρες, τις τουαλέτες κ.λπ.**"

Όσον αφορά την αποβολή των ξένων λέξεων με διοικητικά μέτρα (σ. 39), επικαλείται τη στρατιωτική ορολογία, η οποία με διάταγμα μετονόμασε καπέλα ορισμένου είδους σε **κράνη** για τους αστυφύλακες και **πηλήγια** για τους αξιωματικούς, για να ισχυριστεί στη συνέχεια ότι: "**κανείς νόμος και κανένα βασιλικόν διάταγμα δε θα κατορθώσει ποτέ να μας κάμη να λέγωμεν πλους τα καπέλα που φορούμε, ρινόμακτρα τα μαντίλια με τα οποία σκουπίζομε τις μύτες μας, χειρίδας τα μανίκια και κλίμακα την σκάλα· καμία επιβολή της πολιτείας δε θα μας αναγκάσει να λέγωμεν βασιλέα τον ρήγα των χαρτιών**".

Συναφές προς το "δυνατόν" είναι και το ερώτημα αν είναι σκόπιμη η αποβολή των ξένων λέξεων. Σ' αυτό ο συγγραφέας απαντά (σ. 58) με ένα παράδειγμα: "Ας υποθέσωμεν ότι ήτο δυνατόν να γίνει **όνος** η ξένη λέξη **γάιδαρος**· τι θα εκέριδιζε με αυτό η γλώσσα; Ο **γάιδαρος** πολιτογραφηθείς προ αιώνων εις την λαλουμένην εγέννησε παράγωγα καθώς τα: **γαϊδούρι, -άκι, -ένιος, -ίσιος, -ινός, [...]**· σύνθετα δε τα: **γαϊδουράγκαθο, [...]**, μεταφοράς και φράσεις καθώς: **γαϊδουριά [...]** **γαϊδουροφονάρα, γαϊδουρινή υπομονή [...]**. Πάγκοινοι δε είναι πολλά παροιμιαί καθώς: **Δυο γάιδαροι μαλώνανε σε ξένον αχυρώνα, [...]** **έδεσε καλά το γάιδαρό του [...]**". Με τα παραδείγματα αυτά υποστηρίζει τη θεωρητική του θέση ότι, και αν ακόμα μπορούσαμε να αλλάξουμε μια ξένη λέξη με μια ελληνική, π.χ. **όνος** αντί **γάιδαρος**, "**χρειάζεται πολλή προσοχή, επειδή πιθανόν όχι μόνον να μη ωφελείτο η γλώσσα από την αντικατάστασιν αλλά και να εβλάπτετο μεγάλως**".

Ένα σημαντικό κατά τον Τριανταφυλλίδη (1963:74) επιχείρημα υπέρ της παραμονής και κατά της αποβολής των ξένων λέξεων από την ελληνική γλώσσα είναι ότι αυτές μετά την πολιτογράφησή τους στην ελληνική έγιναν πλέον ελληνικές και άρχισε να γίνεται και μεταφορική χρήση τους, πράγμα που θα ήταν εντελώς αδύνατο αν δεν είχαν εξελληνισθεί πλήρως. Μερικά από τα παραδείγματα που παραθέτει για μια μόνο ξένη λέξη, τη βίδα: "**Είναι (έχει) βίδα, τού 'στριψε (του λείπει) η βίδα, ξεβιδωμένο μυαλό**".

Ο πλήρης εξελληνισμός των ξένων γλωσσικών δανείων, που πολιτογραφούμενα στην ελληνική δεν κράτησαν παρά μόνο την ξενική τους καταγωγή, αποδεικνύεται και

από τη δυνατότητά τους να σχηματίζουν παράγωγα και σύνθετα, σε αντίθεση με πολλές λέξεις της καθαρεύουσας που δεν έχουν αντίστοιχη δυνατότητα, παρότι είναι ελληνικής καταγωγής (σ. 79-80). Έτσι έχουμε: "βίδα, -ίσα, -ώνω, -ωμα, -ολόγι, -ολόγος, αβίδωτος, ξεβίδωτος, ξεβίδωμα / πόρτα, -ί, -άκι, -ίσα, -ούλα, -πουλο, -άρης, -ιέρης, δίπορτο, εξώπορτα, τζαμό-, μπαλκονό-, Κερκόπορτα, ξεπορτίζω, πορτοπαράθυρα" κ.λπ. Διατυπώνει μετά από όλα αυτά την άποψη πως (σ. 87): "λέξεις που κατώρθωσαν να σχηματίσουν τόσα παράγωγα είναι κωμικόν να λέγονται και να θεωρούνται ξένα" προσθέτοντας στον μεγάλο κατάλογο και μια σειρά σύνθετες λέξεις (σ. 89): "σκαλοπάτι, σπιτονοικοκύρης, ξεσκονόπανο, [...] γυναικοκαβγάς, [...] ασπρόρουχα, [...] θεοπάλαβος, [...] τσανακογλύφτης, καντηλανάφτης [...], τσακμακόπετρα, [...] τραπεζομάντηλο".

Συναφές αλλά και συνάμα διαφορετικό σε σχέση με το θέμα των ξένων λέξεων είναι αυτό των ξένων καταλήξεων, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στη γλώσσα μας και πολύ λίγοι γνωρίζουν για την ξενική τους καταγωγή. Ως πιο συνηθισμένες αναφέρονται από τον συγγραφέα (σ. 91): "Από τα λατινικά αι -άτος (-atus γεμάτος, φευγάτος, νομάτοι), -ίσιος (-ensis βουνίσιος), -ούρα (-ura ελληνικούρα, ανακατωσούρα, φαγούρα), από την οποία -ουρ-ιά (κλεφτουριά, λασπουριά), -άρης (-arius περιβολάρης, αλφαβητάρι, καμπαναριό), -άτικος (-atus + -icus ανοιξιάτικος), -άρικος (-aris + -icus χρονιάρικος), -ίνα (-ina προβατίνα), -ούκλα (ucula χερούκλα), -ούλα (-ulla) από την οποία και -ούλης, -ούλικος, -ουλάκι, -ουλήθρα· ίσως και η -πουλος (pulls). Από τα τουρκικά η -τζής, από την οποία -τζίδικο ([...] κουλουρτζής). Από τα σλαβικά: -ίσα (βαρκίσα). Από τα ιταλικά: -άδα (πρασνάδα), -ούτσικος (uccio + ικός), -όρος, -όζος, -ίτα, -ίνος, -άρω". Η δυναμική ενσωμάτωση αυτών των καταλήξεων στην ελληνική μορφολογία αποδεικνύεται από το γεγονός ότι δε συνοδεύουν μόνο τις λέξεις με τις οποίες μπήκαν στην ελληνική γλώσσα αλλά προστίθενται πλέον ως ελληνικές όπου χρειάζεται, είτε σε ελληνική είτε σε ξένη λέξη. Η πρωτοφανής αυτή, όπως τη χαρακτηρίζει ο Τριανταφυλλίδης (1963:93), επιτυχία ένταξης των ξένων καταλήξεων γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, αν παραλληλισθεί με την αδυναμία επικράτησης των (αρχαιο)ελληνικής προέλευσης καταλήξεων, οι οποίες έγινε προσπάθεια να αναστηθούν μέσω της καθαρεύουσας. Χαρακτηριστικά αναφέρει την κατάληξη -δόν, η οποία ανεπιτυχώς επεκτάθηκε από τα βαθμηδόν, αναφανδόν κ.λπ. στα ποδαρηδόν, φαμιληδόν, κλοσηδόν, τζαμπατζηδόν, τα οποία θεωρεί ότι τελικώς δεν επικράτησαν.

Θα τελειώσω την περιδιάβαση στο πρώτο (και μοναδικό καθώς δεν δημοσιεύτηκε ποτέ το δεύτερο) μέρος της εργασίας του Μανόλη Τριανταφυλλίδη "Ξενηλασία ή

ισοτέλεια;" με την αναφορά στην άποψή του ότι οι ξένες λέξεις έρχονται να συμπληρώσουν ένα κενό που παρατηρείται στη γλώσσα (σ. 115). Η είσοδος μιας ξένης λέξης οφείλεται πάντοτε σε ένα λόγο, που άλλοτε τον ξέρουμε κι άλλοτε όχι. Η ξένη λέξη, λέει, ή μπαίνει μαζί με το νέο αντικείμενο ή συνδέεται με την τελειοποίηση γνωστού ήδη πράγματος ή είναι αποτέλεσμα ξένης επιβολής, ξένης κυριαρχίας ή οφείλεται απλώς σε ξενομανία και πηθικισμό. Έτσι, για παράδειγμα, στην υπεροχή των Ρωμαίων αρχιτεκτόνων αποδίδεται η επικράτηση των όρων: *πόρτα, σκάλα, κελί, στράτα, τούβλο, σπίτι, φούρνος*, κ.λπ. Στον εξευρωπαϊσμό της ελληνικής ενδυμασίας υπό ιταλική επίδραση οφείλεται η υιοθέτηση των ιταλικών λέξεων: *καπέλο, παντελόνι, γάντι*, κ.λπ.

Πώς τίθεται σήμερα το ζήτημα;

Από αυτά που εντελώς δειγματοληπτικά μετέφερα από τον προβληματισμό και τη στάση του Μανόλη Τριανταφυλλίδη στις αρχές του περασμένου αιώνα (1907) σχετικά με το θέμα των ξένων λέξεων στην ελληνική γλώσσα, γίνεται σαφές ότι η συζήτηση που και στις μέρες μας καλά κρατεί περί "ξενομανίας", "αλλοίωσης" της γλώσσας μας από την εισβολή ξένων λέξεων, "κινδύνου για αφελληνισμό της ελληνικής" δεν είναι καινούργια.

Την εποχή που έγραφε ο Τριανταφυλλίδης ήταν σε έξαρση η διαμάχη μεταξύ καθαρεύουσας - δημοτικής. Σήμερα η συζήτηση για την τύχη και τους κινδύνους της ελληνικής γλώσσας έχει επηρεαστεί καθοριστικά από την εμφάνιση νέων μέσων έκφρασης και επικοινωνίας, των ηλεκτρονικών υπολογιστών και κυρίως του διαδικτύου. Επέλεξα, λοιπόν, να προσανατολίσω την έρευνά μου στο χώρο αυτόν και ως ένα χώρο που μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι, λόγω της όλο και μεγαλύτερης διάδοσης και χρήσης του, αντικατοπτρίζει τους γενικότερους προβληματισμούς της ελληνικής -και όχι μόνο- κοινωνίας. Τα γλωσσικά θέματα είναι από τα πολύ συχνά απαντώμενα στο διαδίκτυο και μπορεί να συναντήσει κανείς εκατοντάδες -τουλάχιστον- ιστοσελίδες που συζητούν γλωσσικά θέματα με κυρίαρχο ανάμεσά τους τον προβληματισμό για το παρόν και το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Οι θέσεις που διατυπώνονται κινούνται από πολύ ψύχραιμες ως έντονα κινδυνολογικές. Στον περιορισμένο χρόνο που έχω στη διάθεσή μου θα αναφερθώ σε δυο ενδεικτικές συζητήσεις: για τις επιπτώσεις από την "ξενηλασία" στην ελληνική ξένων λέξεων και για ένα νέο τρόπο γραφής, τα λατινοελληνικά, κοινώς greeklish.

α. Οι ξένες λέξεις στην ελληνική σήμερα

Όπως προκύπτει ακόμη και από μια γρήγορη ματιά στην αρθρογραφία του τύπου ή του διαδικτύου, ένας από τους πιο συχνά εμφανιζόμενους προβληματισμούς και

προβαλλόμενους "μύθους" είναι ο κίνδυνος αφελληνισμού της ελληνικής γλώσσας από την αθρόα εισροή ξένων λέξεων σ' αυτήν. Δε θα αναφερθώ στη γνωστή σχετική εκατέρωθεν επιχειρηματολογία, η οποία κινείται μεταξύ της απόλυτης κινδυνολογίας για το μέλλον της γλώσσας μας, (βλ. σχετικά και εντελώς ενδεικτικά: http://www.ardin.gr/page/article.php?id=ARDIN_I_27-S_2-A_3, http://www.ardin.gr/page/article.php?id=ARDIN_I_27-S_2-A_11, http://www.ardin.gr/page/article.php?id=ARDIN_I_27-S_2-A_1, ανάκτηση: 21/4/2008) και μιας επιστημονικά τεκμηριωμένης νηφαλιότητας (πβ. Γλωσσική Μυθολογία, εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 16/9/2000 <http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20000916&nid=4148528>, Τέσσερις μύθοι και μια αλήθεια για την ελληνική γλώσσα, http://aglaiakontolaimou.blogspot.com/2007/10/blog-post_26.html, <http://users.att.sch.gr/ikomninou/text%20en.htm> ανάκτηση: 21/4/2008), αλλά θα σας μεταφέρω τα αποτελέσματα μιας σχετικής διαδικτυακής έρευνας.

Από τον Ιανουάριο ως τον Απρίλιο του 2001 η ελληνική υπηρεσία του BBC διεξήγαγε μια έρευνα (<http://www.bbc.co.uk/greek/answer15.shtml>, ανάκτηση: 21/4/2008) καλώντας τους επισκέπτες της ιστοσελίδας της να απαντήσουν στο ερώτημα: *"Κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα από την πληθώρα των ξένων λέξεων στο Διαδίκτυο;"*

Στο ερώτημα αυτό πήραν θέση και διατύπωσαν απόψεις και προτάσεις περίπου εκατό επισκέπτες της ιστοσελίδας από όλο τον κόσμο, γεγονός που αναδεικνύει και τη σπουδαιότητα του ερωτήματος αλλά και τη διάδοση του μέσου. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση κάποιων, κυρίως από χώρες του εξωτερικού, οι οποίοι υποστηρίζουν την ελληνική γλώσσα και αναφέρονται στους κινδύνους αφελληνισμού της γράφοντας στα... αγγλικά. Αν και το δείγμα είναι περιορισμένο και τυχαίο, θεωρώ ότι είναι ενδεικτικό και για το λόγο αυτό παρουσιάζω τα βασικότερα στοιχεία που προκύπτουν από την ανάγνωσή του.

Οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν, ανάλογα με τη σαφή ("ναι" - "όχι") ή τη λανθάνουσα θέση τους σε θετικές και αρνητικές. Λίγο περισσότερες από τις μισές (54%) θεωρούν ότι η ελληνική δεν κινδυνεύει από την πληθώρα των ξένων λέξεων στο διαδίκτυο. Από αυτές το 33% στηρίζει την άποψη ότι *«η ελληνική γλώσσα και γενικότερα η Ελλάδα δεν έχει να φοβηθεί τίποτα και κανέναν»*. Οι υπόλοιπες απαντήσεις που απαντούν αρνητικά στο ερευνητικό ερώτημα απλώς θεωρούν ότι *η ελληνική γλώσσα δεν κινδυνεύει από τις ξένες λέξεις στο διαδίκτυο, αλλά από κάτι άλλο*. Το 25% αυτών των απόψεων θεωρεί ότι η γλώσσα μας κινδυνεύει από τους ίδιους τους Έλληνες, το 35% ότι κινδυνεύει από την εισαγωγή ξένων λέξεων στη ζωή μας γενικά και το 20% ότι κινδυνεύει από αμέλεια, αδιαφορία και αμάθεια. Με μικρότερη συχνότητα συναντάμε

απόψεις για την κατάργηση του πολυτονικού (10%), για τη δυσκολία της ελληνικής γλώσσας (5%), καθώς και για την τάση μιμητισμού που έχουν γενικά οι Έλληνες (5%).

Το 40% των ερωτώμενων απαντούν θετικά στο ερώτημα αν η ελληνική γλώσσα κινδυνεύει από την πληθώρα των ξένων λέξεων στο Διαδίκτυο. Το 36% αυτών των απαντήσεων θεωρούν ότι η ελληνική κινδυνεύει από την εισαγωγή καθημερινού ξενικού λεξιλογίου, το 15% θεωρούν ότι ευθύνονται οι ίδιοι οι Έλληνες, το 9% επιρρίπτει ευθύνη τόσο στην κυβέρνηση και στους πολιτικούς, όσο και στην παιδεία και στα σχολεία, στην εισβολή της τεχνολογίας, στη διεθνοποίηση του ίντερνετ και στη γενικότερη διάδοση της αγγλικής γλώσσας, ενώ μικρότερο (6%) είναι το ποσοστό που αναφέρεται στην ευθύνη των Μ.Μ.Ε. Ακολουθούν με πολύ μικρότερα ποσοστά οι απόψεις που θεωρούν ότι για τον κίνδυνο της ελληνικής γλώσσας ευθύνεται η λεξιπενία, η παγκοσμιοποίηση, η χρήση του λατινικού αλφαβήτου, η γενικότερη τάση για ευκολία. Υπάρχουν, τέλος, κάποιοι που διαφωνούν με αυτό το ερώτημα της έρευνας, υποστηρίζοντας ότι δεν τίθεται τέτοιο θέμα για έρευνα.

Στο ¼ περίπου του συνόλου των απαντήσεων στο ερευνητικό ερώτημα συναντάμε και **προτάσεις** για τη λύση του προβλήματος. Από τα μέτρα που προτείνονται το 19% αναφέρεται γενικά σε μέτρα της κυβέρνησης και των πολιτικών, το ίδιο ποσοστό απαντήσεων (19%) προτείνει ενεργοποίηση της παιδείας και των εκπαιδευτικών φορέων του τόπου και άλλα τόσα (19%) μιλούν γενικά για τόνωση της εθνικής και πολιτισμικής μας ταυτότητας. Το 15% προτείνει εντατική "ελληνοποίηση" της γλώσσας, το 11,5% μιλάει ειδικότερα για τη θέση και την προώθηση της ελληνικής στο διαδίκτυο και το ίδιο ποσοστό απαντήσεων αναφέρεται στην προστασία και τη διατήρησή της. Γενικά για την ανάγκη διάδοσης της γλώσσας μας μιλάει το 8%, ενώ υπάρχουν και λίγες αναφορές στην υπερηφάνεια που οφείλουμε να αισθανόμαστε για τη γλώσσα μας.

β. Τα λατινοελληνικά - greeklish

Στις μέρες μας η "ξενηλασία" έχει λάβει και κάποιες εντελώς ιδιαίτερες διαστάσεις σε σχέση με το παρελθόν. Αναφέρομαι στο φαινόμενο των greeklish, για τα οποία στην ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Wikipedia (<http://el.wikipedia.org/wiki/Greeklish> ανάκτηση: 21/4/2008) διαβάζουμε: "Τα Greeklish (Γκρίκλις), από τις λέξεις greek (ελληνικά) και english (αγγλικά), γνωστά και ως Grenglish, Λατινοελληνικά ή Φραγκολεβαντίνικα, είναι η ελληνική γλώσσα γραμμένη με το λατινικό αλφάβητο. Είναι ένα είδος μεταγραφής".

Όπως πληροφορούμαστε από ερευνητές που ασχολούνται επιστημονικά με το θέμα (βλ. Androutsopoulos, J.): «Αυτό που σήμερα ο κόσμος αποκαλεί "λατινοελληνικά",

"greenglish" ή "φραγκο-λεβαντίνικα" δεν είναι φαινόμενο της δεκαετίας μας. Αντίθετα, είναι μια πρακτική που εμφανίστηκε σε διάφορους τόπους και εποχές και εφαρμόστηκε από διάφορες ελληνικές κοινότητες με διαφορετικούς τρόπους».

Η σχετική συζήτηση για τα νεότερα χρόνια ανάγεται στη δεκαετία του 1930 (βλ. σχετικά Androutsopoulos, J.), ο όρος όμως "Φραγκολεβαντίνικα" είναι αρκετά παλιότερος και αναφέρεται στη χρήση λατινικού αλφαβήτου για τη γραφή των ελληνικών προς διευκόλυνση των ρωμαιοκαθολικών ως μέρος μιας ευρύτερης τάσης για χρήση του αλφαβήτου σύμφωνα με το δόγμα, π.χ. ελληνικό αλφάβητο για Τούρκους Ορθόδοξους Χριστιανούς (καραμανλήδικα) και χρήση ελληνικού και αραβικού αλφαβήτου στην Αλβανία². Στο Βενετοκρατούμενο Αιγαίο συνηθιζόταν ήδη στην πρώιμη σύγχρονη εποχή: υπάρχουν αρκετά δείγματα από αυτόγραφα χειρόγραφα της αναγέννησης, όπου ελληνικά κείμενα είναι γραμμένα με αυτόν τον τρόπο, όπως π.χ. η κωμωδία "Fortounatos" από τον Μάρκο Αντώνιο Φώσκολο (1655) αλλά και δείγματα από βιβλία τυπωμένα με τέτοιο τρόπο, όπως π.χ. το βιβλίο "I Mera tou Hristianou", που φυλάσσεται σήμερα στο Βενετικό Μουσείο της Νάξου. Η χρήση αυτή ονομάζεται επίσης "φραγκοχιώτικα", λόγω της πολύ σημαντικής παρουσίας καθολικών ιεραποστόλων στο νησί της Χίου. Κατά αναλογία, ήταν κοινή η χρήση (αλλά εδώ υποτιμητική) του όρου "Φραγκοβλάχικα", που αναφερόταν αρνητικά στην χρήση των Greeklish από τους Βλάχους (βλ. <http://el.wikipedia.org/wiki/Greeklisch>, ανάκτηση: 21/4/2008).

Η δυναμική εμφάνιση των "λατινοελληνικών", ως ανάγκη αρχικά (οι παλιότεροι υπολογιστές δεν υποστήριζαν ελληνικούς χαρακτήρες), ως επιλογή πολλών σήμερα, είναι από τα θέματα που συναντά κανείς να συζητιούνται ευρύτατα στο διαδίκτυο αλλά άρχισαν ήδη να απασχολούν και την επιστημονική κοινότητα (πβ. ενδεικτικά: Ανδρουτσόπουλος 1998, Ανδρουτσόπουλος 2000).

Σε σχετική έρευνα για την χρήση των λατινοελληνικών στο διαδίκτυο (βλ. Ανδρουτσόπουλος 2000) το 82% των ερωτώμενων δέχεται τη χρήση του γλωσσικού αυτού "ιδιώματος" ως "απλά ένα εργαλείο" που διευκολύνει την ηλεκτρονική επικοινωνία, ενώ το 67% τα δέχεται ως "ένα αναγκαίο κακό". Όσο για την αισθητική των greeklisch, οι γνώμες διίστανται: σχεδόν οι μισοί χρήστες (ποσοστό 53%) θεωρούν πως τα λατινοελληνικά είναι "άσχημα", ενώ ένα αντίστοιχο ποσοστό (47%) δεν πιστεύει πως η νέα αυτή γλώσσα των Ελλήνων του κυβερνοχώρου είναι "ακαλαίσθητη". Οι μισοί σχεδόν

(ποσοστό 46%) από τους χρήστες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δήλωσαν πως "είναι δύσκολο / κουραστικό να διαβάζεις τα greeklish", ενώ αντίστοιχα τρεις στους δέκα (ποσοστό 28%) απάντησαν πως "είναι δύσκολο να τα γράφεις". Τέλος, το 76% των υποκειμένων της έρευνας θεωρεί ότι τα greeklish δεν συνιστούν "πρόβλημα" και "απειλή για τη γλώσσα", σε αντίθεση με το 24% περίπου που απαντούν θετικά στο ερώτημα αυτό.

Άλλη, διαδικτυακή αυτή τη φορά, σχετική online έρευνα (βλ. http://2opseis.neolaia.de/DanciaeeU/Oay_jo_7/greeklish/greeklish.html ανάκτηση: 21/4/2008) αφορά τη χρήση των ελληνολατινικών στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Η έρευνα διεξήχθη μέσω ενός ερωτηματολογίου, στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν Έλληνες/ίδες του Τορόντο του Καναδά και Έλληνες/ίδες της Αθήνας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις των συμμετεχόντων για το φαινόμενο των greeklish, όπως φαίνεται στους πίνακες που αναδημοσιεύουμε:

Γιατί χρησιμοποιείτε λατινικούς χαρακτήρες;				
	Γυναίκες		Άνδρες	
Πιθανές απαντήσεις	Ελληνο-Καναδές	Ελληνίδες	Ελληνο-Καναδοί	Έλληνες
Είναι πιο γρήγορο	43%	33,5%	50%	-
Δεν χρειάζεται ορθογραφική διόρθωση	14%	-	-	-
Ο υπολογιστής δεν υποστηρίζει ελληνικούς χαρακτήρες	29%	66,5%	25%	66,5%
Είναι πιο εύκολο	12%	-	25%	-

Στην ερώτηση "Πιστεύετε ότι η χρήση των λατινο-ελληνικών χαρακτήρων θα έχει επιπτώσεις στην Ελληνική γλώσσα" το 60% απαντά αρνητικά και το 40% θετικά. Αναλυτικότερα:

Γυναίκες		
	Ελληνο-Καναδές	Ελληνίδες
ΝΑΙ	71,5%	66,5%
ΟΧΙ	28,5%	32,5%

² πβ. τη χρήση του κυριλλικού αλφαβήτου από τους ορθόδοξους Σλάβους (Ρώσους, Σέρβους, Βούλγαρους κ.λπ.) και τη χρήση του λατινικού αλφαβήτου από τους καθολικούς Σλάβους (Τσέχους, Πολωνούς, Κροάτες κ.λπ.)

Άνδρες		
	Ελληνο-Καναδοί	Έλληνες
ΝΑΙ	50%	50%
ΟΧΙ	50%	50%

Από τα ποιοτικά στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι η πλειοψηφία των γυναικών που συμμετείχαν ανησυχεί για το φαινόμενο των greeklish και τις επιπτώσεις του στην ελληνική γλώσσα, ενώ δε συμβαίνει το ίδιο με τους άνδρες. Η μεγαλύτερη ανησυχία επικεντρώνεται στην ορθογραφία, που τείνει να συρρικνώνεται, καθώς και στον τομέα του τονισμού των λέξεων, στον οποίο δεν δίνεται καμία σημασία κατά την διάρκεια γραφής των λατινο-ελληνικών. Από την άλλη πλευρά, εκείνοι που τάσσονται υπέρ των λατινο-ελληνικών πιστεύουν ότι τα greeklish είναι απλώς ένας εύκολος τρόπος επικοινωνίας μέσω του Διαδικτύου, χωρίς ιδιαίτερες επιπτώσεις στην ελληνική γλώσσα.

Εκτός όμως από τις επιστημονικές και ψυχραιμες προσεγγίσεις αυτής της νέας πραγματικότητας υπάρχουν και οι έντονα φορτισμένες ιδεολογικά, με προεξάρχουσα ασφαλώς εκείνη της Ακαδημίας Αθηνών (βλ. εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 07-01-01). Με *"Διακήρυξή τους για την ελληνική γλώσσα"* οι σαράντα ακαδημαϊκοί που την υπογράφουν εκφράζουν *"την έντονη ανησυχία τους και την πρόθεσή τους να αντισταθούν στην τάση αντικατάστασης του ελληνικού αλφαβήτου από το λατινικό"*. Θεωρούν ότι η *"προσπάθεια αυτή θα καταφέρει καίριο πλήγμα κατά της ελληνικής σκέψης και όλων των πτυχών του ελληνικού πολιτισμού που εκφράζονται με γραπτά κείμενα, αλλά και των εν γένει ανθρωπιστικών σπουδών"*, για να καταλήξουν: *"Θεωρούμε ανόσια αλλά και ανόητη κάθε προσπάθεια να αντικατασταθεί η ελληνική γραφή στο λίκνο της, εφ' όσον μάλιστα σε άλλες χώρες, ανάλογες απόπειρες μεταβολής του τρόπου γραφής -σε μερικές περιπτώσεις πολύ δυσχερέστερης της ελληνικής- προσέκρουσαν στην καθολική και οργισμένη αντίδραση των λαών των χωρών αυτών. Όπως και επί Ενετών, όταν αυτοί στα μέρη που κυριαρχούσαν προσπάθησαν ν' αντικαταστήσουν στα ελληνικά κείμενα τους ελληνικούς χαρακτήρες με λατινικούς, έτσι και τώρα θα αντισταθούμε, καλώντας όλους τους συνέλληνες ν' αντιδράσουν για την πρόρριζα εξαφάνιση των ανίερων αυτών σχεδίων"*.

Η αντίδραση της επιστημονικής -αλλά όχι μόνο- κοινότητας υπήρξε ακαριαία, όπως διαπιστώνεται από τη σχετική αρθρογραφία της εποχής (πβ. εφημ. ΤΑ ΝΕΑ 16/1/2001, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ 21/1/2001) και την επί της ουσίας απάντηση στο ανωτέρω κείμενο. Οι απαντήσεις κυμάνθηκαν από καθαρά πολιτικές με έντονο το στοιχείο της αμφισβήτησης και της ειρωνείας προς τους Ακαδημαϊκούς για τη στάση τους κατά τη διάρκεια κρίσιμων περιόδων για την Ελλάδα αλλά και την ελληνική γλώσσα (βλ.

http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=13172&m=B02&aa=1,

<http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20010116&nid=4173818&sn=&spid=1365> ανάκτηση: 21/4/2008) έως σαφώς επιστημονικές, είτε από την πλευρά γλωσσολόγων είτε από τη μεριά τεχνοκρατών περί τους υπολογιστές.

Σταχυολογώ εντελώς ενδεικτικά από τη δεύτερη κατηγορία των απαντήσεων:

Υποστηρίχθηκε (βλ. <http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20010116&nid=4173817> ανάκτηση: 21/4/2008) ότι "οι ακαδημαϊκοί διαδίδουν ένα ψεύδος, δεδομένου ότι δεν υπάρχει τάση αντικατάστασης του ελληνικού αλφαβήτου, αφού η τεχνική λύση τόσο στα προγράμματα των υπολογιστών όσο και στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, στο Ίντερνετ ή στα κινητά, έχει πλέον δοθεί. Αυτές οι ετεροχρονισμένες αντιδράσεις εκφράζουν τη συντηρητική εκείνη λογική, βάσει της οποίας η τεχνολογία θα μας καταστρέψει". Εξάλλου "γλώσσα και αλφάβητο δεν ισούνται" αφού "η γλώσσα είναι πριν απ' όλα ο λόγος, και η γραφή είναι το υποκατάστατό του". Τα greeklish άλλωστε "Δεν είναι παρά ένα από τα γλωσσάρια που χρησιμοποιούν οι νέοι μεταξύ τους. Ποτέ δεν θα γράψουν έτσι ένα επίσημο κείμενο, ποτέ δεν θα τα χρησιμοποιήσουν για να απευθυνθούν σε τρίτους".

Επίσης (βλ. <http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20010116&nid=4173820&sn=&spid=1365> ανάκτηση: 21/4/2008) "Τα αλφάβητα αποτελούν απλώς τον τρόπο με τον οποίο σημειώνονται στον γραπτό λόγο οι γλώσσες και δεν μπορούν να επηρεάσουν τη δομή τους. Πρόκειται για εντελώς αυθαίρετες συμβάσεις, εξού και είναι δυνατόν να εκσυγχρονιστούν ή και να αλλάξουν χωρίς επίπτωση στην ίδια τη γλώσσα"... "Ο 'ηθικός πανικός' που προκαλείται προέρχεται μάλλον από ανθρώπους που ελάχιστη σχέση έχουν με υπολογιστές, με αποτέλεσμα να τους αντιμετωπίζουν όχι ως εργαλεία δουλειάς, όπως πράγματι είναι, αλλά σαν διαμορφωτές ιδεολογίας. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας προκαλεί πράγματι μεγάλες κοινωνικές και πολιτισμικές ανακατατάξεις, ξέρουμε όμως από την ιστορία ότι ο μόνος τρόπος επιβίωσης ενός πολιτισμού σε τέτοιες κρίσιμες περιόδους είναι η δημιουργική αφομοίωση των νέων προκλήσεων προς όφελός του και όχι η πεισματική απομόνωσή του υπό το πρόσχημα ανυπόστατων κινδύνων".

Σε άλλη απάντηση (βλ. <http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20010116&nid=4173821&sn=&spid=1365> ανάκτηση 21/4/2008) τονίζεται ότι στο "εξόχως σταυροφορικό" αυτό κείμενο "το πραγματικό ζήτημα υποτάσσεται -και σε σημαντικό ποσοστό παρωδείται- από την καθ' υπερβολήν μυθοποίησή του". Η άποψη των ακαδημαϊκών ότι "η χρήση του λατινικού αλφαβήτου [...] απειλεί τα θεμέλια της 'ελληνικότητας' και της 'ελληνικής σκέψης'" συνιστά ιδεολόγημα, το οποίο "προκειμένου να υποστηριχτεί [...], διαστρέφεται, πέρα από κάθε επιστημονική δεοντολογία, η σχέση γραφής και γλώσσας [...]. Αγνοούν οι υπογράφωντες ακαδημαϊκοί ότι προηγείται η γλώσσα και έπεται η γραφή: Η ελληνική γλώσσα υπήρχε πολύ πριν αρχίσει να καταγράφεται και όταν άρχισε να καταγράφεται χρησιμοποίησε συστήματα γραφής δανεισμένα από άλλους αρχαιότερους πολιτισμούς (γραμμική Β, φοινικική γραφή). Σημαντικά μνημεία της

ελληνικής γλώσσας, από τον Όμηρο έως τα δημοτικά τραγούδια έχουν προφορική αφετηρία. Η ταύτιση της γραφής με τη γλώσσα και τη σκέψη -και δη την 'ελληνική σκέψη', κατά τη διατύπωση του κειμένου των ακαδημαϊκών- είναι ασύστατη επιστημονικά".

Η πιο καταλυτική, όμως, καταπάντηση έρχεται από τη μεριά των τεχνοκρατών της νέας τεχνολογίας (βλ. <http://www.tanea.gr/Article.aspx?d=20010116&nid=4173819&sn=&spid=1365> ανάκτηση 21/4/2008), οι οποίοι, χρησιμοποιώντας την αψευδή γλώσσα των αριθμών, υποστηρίζουν ότι "Το Ίντερνετ ενισχύει την Ελληνική". Πιο συγκεκριμένα:

"Οι υπολογιστές [...] γνωρίζουν μόνον... νούμερα [...] Όταν κάποιος σκέφθηκε να τους χρησιμοποιήσει για κείμενα, το μόνο που μπόρεσε να κάνει είναι να αντιστοιχήσει τα γράμματα με νούμερα. Δημιουργήθηκε τότε ο πρώτος πίνακας αντιστοιχίας γραμμάτων - αριθμών, που είχε δυνατότητα μόνο 128 συμβόλων (ASCII 7-bit).

Το πρώτο που χώρεσε σ' αυτό τον πίνακα ήταν οι χαρακτήρες του λατινικού αλφάβητου [...]. Από τότε μέχρι σήμερα, έχουμε φθάσει σε πίνακες 65.536 συμβόλων (Unicode 16-bit), δηλαδή χωρούν όχι μόνον τα ελληνικά, νέα και αρχαία, αλλά και τα κινέζικα των χιλιάδων συμβόλων. Πέρα απ' αυτό, όλα τα προγράμματα λειτουργίας των υπολογιστών κυκλοφορούν στα ελληνικά, με εντολές στα ελληνικά, ελληνικούς ορθογράφους, θησαυρούς, γραμματική και όλα τα καλά. Η ίδια υποστήριξη ελληνικών ισχύει και στο Internet [...]. Σήμερα, μπορούμε να συζητούμε ζωντανά (chat) και να στέλνουμε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στα ελληνικά (κι αν θέλουμε και στα αρχαία [...]).

Μετά ταύτα, η έλευση των υπολογιστών και του Internet όχι μόνον δεν αποδυναμώνει, αλλά ενισχύει την ελληνική γλώσσα, μιας και απ' οπουδήποτε στον κόσμο, οποιοσδήποτε, μπορεί να διαβάσει και να επικοινωνεί σε οποιαδήποτε γλώσσα επιθυμεί, με την ίδια ευκολία που έχει στην αγγλική. Το μόνο που αλλάζει είναι ο πλούτος του περιεχομένου σε κάθε γλώσσα. Γι' αυτό και αντί να γκρινιάζουμε, θα ήταν πολύ χρησιμότερο να συμβάλουμε στον εμπλουτισμό του Ίντερνετ με κείμενα και ιδέες στην ελληνική γλώσσα (και γραφή!)"

Εν κατακλείδι

Με την εισήγηση αυτή δε φιλοδοξώ να "κλείσω" το θέμα με το οποίο σας απασχόλησα: επιθυμώ απλώς να στρέψω τον προβληματισμό όλων μας -και της επιστημονικής κοινότητας- σε έναν νέο και δυναμικό χώρο για τη γλώσσα μας, το διαδίκτυο και τις προοπτικές που ανοίγονται μέσω αυτού για την ελληνική γλώσσα. Έτσι, κόντρα σε όλες τις απαισιόδοξες προγνώσεις, θα ήθελα να καταλήξω δανειζόμενος αισιοδοξία πάλι από το διαδίκτυο και ειδικότερα από το χώρο των blogger: (http://aglaiakontolaimou.blogspot.com/2007/10/blog-post_26.html, ανάκτηση: 21/4/2008): "Η ελληνική γλώσσα δεν

χάθηκε σε εποχές που δεν υπήρχαν σχολεία, θεσμοί, εκπαίδευση, που εξ αντικειμένου προστατεύουν τη γλώσσα. Και θα χαθεί τώρα;"

Σας ευχαριστώ

Βιβλιογραφία

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 1994. Νεολογικός δανεισμός της νεοελληνικής. Θεσσαλονίκη.

Τριανταφυλλίδης, Μ. 1963. Ξενηλασία ή ισοτέλεια; Μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής. Στο Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, τ. Α', Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη

Ψυχάρης, Γ. Ρόδα και Μήλα 1:137

Σετάτος, Μ. 1971. Ιστορικοσυγκριτική γραμματική των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών. Θεσσαλονίκη

Androutsopoulos, J. Από τα φραγκοχιώτικα στα greenglish. <http://greekweb.archetype.de/greekmail/greeklsh.html>, ανάκτηση: 21/4/2008

Ανδρουτσόπουλος, Γ. 1998. "Ορθογραφική ποικιλότητα στο ελληνικό ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: μια πρώτη προσέγγιση", *Γλώσσα* 46, σελ. 49-67.

Ανδρουτσόπουλος, Γ. 2000. Λατινο-ελληνική ορθογραφία στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: χρήση και στάσεις. Στο: Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Θεσσαλονίκη

Γλωσσική Μυθολογία, 10 ΜΥΘΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, Εφημ. ΤΑ ΝΕΑ, 16/9/2000

Σήμα κινδύνου από σαράντα ακαδημαϊκούς. Διακήρυξη για την ελληνική γλώσσα, εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 07-01-01